

ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-АГРАРНИКІВ

TECHNOLOGY OF FORMATION OF COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE AGRARIAN ENGINEERS

Стаття присвячена одній з актуальних проблем підготовки майбутніх інженерів-аграрників – формуванню комунікативної компетентності студентів. Зокрема, визначено, що найбільш ефективним буде розгляд цієї проблеми в умовах навчання у вищому навчальному закладі, де моделюється наочний і соціальний зміст майбутньої професійної діяльності. У процесі проведення дослідження ми визначили, що педагогічна технологія, метою якої є формування комунікативної компетентності майбутніх інженерів-аграрників, складається із чотирьох взаємопов'язаних етапів – підготовчо-мотиваційного, теоретичного, оцінно-коригувального, практично-закріплюючого.

Ключові слова: педагогічна технологія, комунікативна компетентність, етапи, формування, інженер-аграрник, професійна компетентність.

Стаття посвящена одній з актуальних проблем підготовки майбутніх інженерів-аграрників – формуванню комунікативної компетентності студентів. В частности, определено, что наиболее эффективным будет рассмотрение этой проблемы в условиях обучения в высшем учебном заведении, где моделируется наглядное и социальное содержание будущей профессиональной деятельности.

В процессе проведения исследования мы определили, что педагогическая технология, целью которой является формирование коммуникативной компетентности будущих инженеров-аграрников, состоит из четырех взаимосвязанных этапов – подготовительно-мотивационного, теоретического, оценочно-корректирующего, практически-закрепляющего.

Ключевые слова: педагогическая технология, коммуникативная компетентность, этапы, формирование, инженер-аграрий, профессиональная компетентность.

The article is devoted to one of the actual problems of preparing of future agrarian engineers – the formation of communicative competence of students. In particular, it is determined that the most effective will be solving of this problem in conditions of studying at a higher educational institution, where the visual and social content of the future professional activity is modeled. During the investigation, we have determined that pedagogical technology, the purpose of which is the formation of communicative competence of future agrarian engineers, consists of four interrelated stages – preparatory-motivated, theoretical, evaluative and practically-consolidating.

Key words: pedagogical technology, communicative competence, stages, formation, agrarian engineer, professional activity.

УДК 378:37.091.212–057.21:316.77

Ковальова К.В.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри української та іноземних мов
Вінницького національного аграрного університету

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Сьогодні перед аграрною освітою поставлене завдання формування нового покоління інженерних кадрів, здатних не лише до накопичення знань, а й до їх творчого застосування на практиці, обґрунтування доцільності їх використання, розвитку креативного мислення, комунікативних вмінь, ерудиції, які забезпечать інноваційний, інтелектуальний розвиток суспільства і країни. Реалізація цих завдань потребує від майбутнього фахівця наявності високого рівня комунікативної компетентності. Особливого значення набуває розвиток комунікативних вмінь у процесі навчання у вищому навчальному закладі, адже особистість постійно спілкується з педагогами, студентами, відповідає на практичних заняттях, лекціях, бере участь у дискусіях, дебатах, опановує майбутню професію та готується стати висококваліфікованим спеціалістом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз наукових праць та власні дослідження дають змогу констатувати, що найбільш ефективним буде розгляд проблеми формування комунікативної компетентності інженерів-аграрників в умовах навчання у вищому навчальному закладі, де моделюється наочний і соціальний зміст майбутньої професійної діяльності. На нашу думку,

найуспішнішою буде реалізація навчальної діяльності в умовах особистісно орієнтованого, контекстного та діалогічного підходів, що передбачають застосування таких активних методів навчання, як бесіда, дискусія, лекція-візуалізація, лекція-діалог, проблемна лекція, тренінг, метод проектів, аналіз конкретних ситуацій, ділові, рольові ігри.

Метою навчання комунікативної компетентності інженерів-аграрників є формування цієї компетентності, яку ми витлумачуємо як володіння комунікативними знаннями, вміннями, навичками, що забезпечують ефективне виконання комунікативної функції в професійній діяльності та в суспільстві, знаходження адекватного стилю і тону спілкування з урахуванням особистості співрозмовника, обставин спілкування і стратегій мовленнєвої взаємодії.

Мета навчання й аналіз даних щодо рівня сформованості комунікативної компетентності, отриманих під час проведення констатувального експерименту, спонукають нас до створення педагогічної технології для формування комунікативної компетентності інженерів-аграрників.

Термін «технологія» походить від грецьких *techné* – «мистецтво», «майстерність», і *logos* – «наука», «вчення». Опрацювання літератури показало, що термін «освітня технологія» уперше

вжито в наукових працях із рефлексології І. Павловим, С. Шацьким у 20-х рр. минулого століття в Союзі Радянських Соціалістичних Республік. Водночас цей термін уживався під час запровадження в освітній процес технічних засобів та означав можливість оперування навчальним і лабораторним устаткуванням.

З'ясувати зміст цього поняття намагалися такі вчені, як Ю. Бабанський, П. Беспалько, С. Бондар, В. Губарев, І. Лернер, М. Махмутов, В. Сластьонін, Н. Тилизіна й інші. Вони розуміють це поняття по-різному, а дослідження його характерних ознак триває і досі.

Н. Мойсеюк визначає педагогічну технологію як «дидактичну систему, яка гарантує досягнення конкретної навчальної мети в результаті виконання послідовності взаємодій педагога і учнів» [6].

В. Беспалько характеризує педагогічну технологію як систему, в якій поетапно втілюється на практиці раніше спроектований навчально-виховний процес [2]. Подібну думку висловлює М. Махмутов та визначає педагогічну технологію як алгоритмізований процес взаємодії педагога і учнів, який гарантує досягнення поставленої цілі [5].

Отже, можемо підсумувати, що педагогічна технологія – система дій, спрямована на взаємодію педагога та студентів, що має на меті досягнення поставленої навчальної цілі.

Педагогічна технологія має відповідати основним методологічним вимогам, серед яких вчені виділяють [3; 4]:

- системність (наявність у технології всіх ознак системи – взаємопов'язані компоненти, логіка процесів, єдність понятійного апарату, цілісність);
- керованість (охоплює можливість контролю, оцінювання, аналіз статистичних даних, подальше прогнозування дидактичного процесу з метою корекції результатів);
- науковість (педагогічна технологія має базуватись на дидактичних принципах та положеннях теорії пізнання. Її застосування в навчанні має бути науково обґрунтованим);
- відтворюваність (застосування в навчальних закладах за профілем іншими викладачами з можливістю отримання подібних результатів);
- поліфункціональність (виконання організаційної, контролюючої, корегуючої, комунікативної, прогнозуючої функцій);
- ефективність (педагогічна технологія має бути ефективною та забезпечувати досягнення результату відповідно до освітнього стандарту).

Мета статті. На основі вищезазначених принципів нами розроблена педагогічна технологія, метою якої є формування комунікативної компетентності майбутніх інженерів-аграрників в умовах особистісно орієнтованого, контекстного та діалогічного підходу, застосування активних методів навчання.

На нашу думку, кожна педагогічна технологія характеризується такими ознаками:

- поділ процесу на взаємопов'язані етапи;
- поетапне виконання дій, спрямованих на досягнення запланованої мети;
- оцінка та корекція результатів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Для вирішення проблеми формування комунікативної компетентності майбутніх інженерів-аграрників ми вирішили зосередити увагу на визначенні етапів технології її формування. Ми визначили чотири етапи формування комунікативної компетентності. Зокрема, підготовчо-мотиваційний, теоретичний, практично-закріплюючий і оцінно-коригувальний.

Підготовчо-мотиваційний етап передбачає усвідомлення студентами важливості формування комунікативної компетентності для майбутнього становлення як висококваліфікованого фахівця. Мотиваційний компонент є обов'язковою складовою частиною будь-якого дидактичного процесу, а його основою в студентському віці має стати професійна мотивація. Розвиток професійно значущих якостей майбутнього інженера неможливий без формування комунікативної компетентності, якої можна досягти, забезпечивши необхідний рівень мотивації для оволодіння нею. Створення необхідної мотивації передбачає залучення майбутніх інженерів-аграрників до диспутів, виконання проблемних завдань, вирішення конкретних ситуацій.

Г. Рогова розділяє мотивацію на зовнішню та внутрішню. У внутрішній мотивації вона виділяє комунікативний, лінгвопізнавальний та інструментальний компоненти [8]. Комунікативна мотивація включає бажання учнів спілкуватися в усній і письмовій формах, лінгвопізнавальна – це прагнення оволодіти мовним матеріалом, інструментальна характеризується позитивним ставленням до певних форм роботи. Для формування комунікативної компетентності майбутніх інженерів-аграрників ми будемо розвивати ці види мотивації, але рушійною силою мотиваційного компонента в студентському віці має бути професійна мотивація. Теоретичний та практичний матеріал, наближений до умов професійної діяльності інженерів-аграрників, сприяє розвитку внутрішньої мотивації та переходу пізнавальної мотивації до професійної. Студенти активніше виконують завдання, що пов'язані з їхньою майбутньою професією [7].

Виклад основного матеріалу. Основним завданням підготовчо-мотиваційного етапу є формування позитивної мотивації до навчальної діяльності, цікавість до вивчення таких дисциплін, як психологія, ділова українська мова, іноземна мова, розуміння важливості формування комунікативної компетентності для професійного зростання. Для ефективності вивчення цих предметів

необхідно зазначити ціль, завдання, актуальність, підготувати цікаві лекційні та семінарські заняття, визначити, що очікують дізнатися студенти на заняттях, яким вони бачать навчальний процес. На заняттях із психології, ділової української мови, іноземної мови ми використовували ситуації-оцінки та ситуації-ілюстрації. Ситуації-оцінки описували позиції, вихід з яких уже знайдений, але студентам необхідно було провести в групах критичний аналіз вирішення проблеми.

Для розвитку критичного мислення ми пропонували студентам завдання на узагальнення, порівняння, диференціацію. Застосування на підготовчо-мотиваційному етапі таких активних методів навчання, як аналіз конкретних ситуацій, бесіди, диспути, проблемні завдання, сприяло розумінню майбутніми інженерами-аграрниками важливості розвитку їхніх комунікативних умінь, доцільність, необхідність вивчення дисциплін мовного циклу, психології для формування навичок успішного спілкування в процесі майбутньої фахової діяльності.

Теоретичний етап передбачав ознайомлення, засвоєння, оволодіння знаннями, необхідними для формування комунікативної компетентності та здійснення професійної діяльності. Для досягнення цієї мети на лекційних і семінарських заняттях із психології, української та іноземних мов ми формували в студентів теоретичні знання про суть, структуру, форми, засоби, функції, види й особливості спілкування; допомагали оволодіти загальними та специфічними комунікативними вміннями, що давали можливість встановлювати контакт із співрозмовником, контролювати ситуацію взаємодії з ним; розвивали монологічне та діалогічне мовлення.

Основними засобами навчання на цьому етапі технології були проблемні лекції, лекції-конференції, автентичні матеріали мережі Інтернет.

Практично-закріплюючий етап спрямований на застосування та закріплення на практиці знань, здобутих упродовж попередніх етапів розробленої педагогічної технології формування комунікативної компетентності. На цьому етапі актуальним є використання моделювання комунікативних ситуацій майбутньої професійної діяльності, ділових, рольових ігор, круглих столів, дискусій, тренінгів.

Виконання цих вправ в експериментальних групах допомагало майбутнім інженерами-аграрникам оволодіти фаховим мовленням, підвищити культуру мовлення, збагатити лексичний запас, дізнатися про особливості вимови, правопису, вживання професіоналізмів та термінів у професійних ситуаціях спілкування. Паралельне вивчення фахового мовлення на парах з української й англійської мов сприяло кращому засвоєнню професійних термінів.

Запорукою успіху спеціаліста на сучасному ринку праці і забезпечення його конкурентоспроможності є високий показник володіння ним культурою фахового

мовлення, яке ми вдосконалювали під час вивчення курсу «Українська мова за професійним спрямуванням». Розвиток професійного спілкування майбутніх інженерів-аграрників спрямований на збагачення їхнього лексичного запасу фаховою термінологією, яка використовуватиметься у сфері їхньої виробничої діяльності. Для формування професійно-термологічної грамотності в усному і писемному мовленні, вирішення професійних завдань у процесі комунікації, розвитку вміння будувати стосунки з колегами, уникати конфліктів, вести переговори ми використовували вправи, спрямовані на переклад та засвоєння термінології, активізацію вмінь слухання, говоріння, письма.

Оцінно-коригувальний етап передбачає визначення досягнутого рівня сформованості комунікативної компетентності майбутніх інженерів-аграрників, можливість оцінки, аналізу, корекції власних комунікативних умінь, прогнозування ймовірних результатів спілкування, прагнення до самовдосконалення. Фахівець, який вміє адекватно оцінити свої професійні можливості, рівень підготовки, якість своїх знань, здатний досягти успіху, адже він критично ставиться до себе, прагне виправляти помилки, недоліки, шукає шляхи подолання труднощів та визначає нові перспективи саморозвитку. А. Хуторський зазначає, що без розуміння способів своєї діяльності людина не може засвоїти здобуті знання, а рефлексію він вважає джерелом внутрішнього досвіду [9, с. 120].

У процесі рефлексії майбутні інженери-аграрники оцінювали свої результати завдяки відгукам педагогів, однокласників, робили висновки, де допустились помилок, корегували свою діяльність і організовували її по-новому.

Також студент має розуміти, що саме від нього залежить його особистий та професійний розвиток. Навчання є ефективним, коли студенти усвідомлюють власну відповідальність за результати навчання, ефективність якого пропорційна ступеню спрямованого самостійного вивчення предмета [1, с. 143]. На цьому етапі технології ми сприяли активному розвитку самостійної роботи студентів, проводили тренінги, рольові ігри, дискусії. Ці методи сприяли прояву власної позиції, формуванню власної думки, яку потрібно було аргументувати, довести, продемонструвати доцільність та актуальність її вибору. Колективно студенти намагалися проаналізувати комунікативну діяльність кожного члена групи, оцінити мовну підготовку, знайти і виправити помилки, добрати шляхи їх корекції й уникнення в майбутньому.

Застосований на цьому етапі метод проектування сприяв активізації самостійної роботи студентів, розвитку логічного, критичного мислення, удосконаленню здатності порівнювати, планувати, аналізувати, висувати гіпотези, формувати переконання, детально розробляти проблему та

самостійно вирішувати її. Результатом цієї діяльності став реальний продукт у вигляді проекту, який сприяв застосуванню здобутих знань на практиці. Перевагою проектування є його тісний зв'язок із спілкуванням, особливо в процесі обговорення проблемно-діалогової ситуації, яка є найважливішим моментом структури проекту. Процес обговорення актуалізує всю систему взаємовідносин учасників проекту, забезпечує роботу психофізіологічних механізмів мови, розвиток граматичних, лексичних, фонетичних навичок, природну вмотивованість спілкування.

Висновки. Отже, педагогічна технологія, метою якої є формування комунікативної компетентності майбутніх інженерів-аграрників, складається із чотирьох взаємопов'язаних етапів – підготовчо-мотиваційного, теоретичного, оцінно-коригувального, практично-закріплюючого. Реалізація цієї технології здійснювалась за дотримання таких педагогічних умов, як застосування особистісно орієнтованого підходу, моделювання в навчанні комунікативних ситуацій майбутньої професійної діяльності, формування професійно значущої мотивації навчального процесу та використання активних методів навчання, а саме бесід, дискусій, лекцій-візуалізації, лекцій-діалогу, проблемної лекції, тренінгів, методу проектів, аналізу конкретних ситуацій, ділових, імітаційних, рольових ігор.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Архангельский С. Лекции по теории обучения в высшей школе. Москва : Высшая школа, 1974. 384 с.
2. Беспалько В., Татур Ю. Систематическое обеспечение учебно-воспитательного процесса подготовки специалистов. Москва : Высшая школа, 1989. 141 с.
3. Педагогика и психология : методические рекомендации по изучению курса / И. Богданов и др. URL: <http://www.ido.rudn.ru/ffec/psych-index.html>.
4. Лозова В., Троцко Г. Теоретичні основи виховання і навчання : навчальний посібник. Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. 2 вид., випр. і доп. Харків : ОВС, 2002. 400 с.
5. Махмутов М., Ибрагимов Г., Чошанов М. Педагогические технологии развития мышления учащихся. Казань : ТГЖИ, 1993. 88 с.
6. Мойсеюк Н. Педагогіка : навчальний посібник. 5 вид., доп. і перероб. Київ, 2007. 656 с.
7. Павленко О. Комунікативна підготовка фахівців у системі неперервної професійної освіти митників. *Педагогіка і психологія професійної освіти* : науково-методичний журнал / гол. ред. Н. Ничкало. Львів, 2003. № 6. С. 77–83.
8. Рогова Г., Рабинович Ф., Сахарова Т. Методика обучения иностранным языкам в средней школе. Москва : Просвещение, 1991. 228 с.
9. Хуторской А. Развитие одаренности школьников: Методика продуктивного обучения : пособие для учителя. Москва : Высшая школа, 1982. 223 с.